

ressò mont-rogenç

EL SEGLE XIX, UN TEMPS CONVULS

18: LA “GLORIOSA REVOLUCIÓ DE SETEMBRE DE 1868” (1868-1869)

Martí Rom
www.martirom.cat

23-04-2021

Entrem en uns anys decisius de la política del segle XIX. En quatre anys hi va haver: l'enderrocament de la monarquia d'Isabel II (1868), la proclamació de la Primera República (1870) i l'inici de la Tercera Guerra Carlina (1872).

La caiguda del règim monàrquic seria al setembre de 1868. Aquesta vegada l'aixecament inicial el va fer la flota que estava a Cadis, comandada per l'almirall Juan Bautista Topete. El general Joan Prim, des de Londres, va anar a Gibraltar i, a continuació, a Cadis. Hi va arribar la nit del 16, junt amb Práxedes Mateo Sagasta i Manuel Ruiz Zorrilla. Des de Canàries, amb un vaixell llogat pel duc de Montpensier¹, van arribar els generals que hi estaven desterrats; el principal era Francisco Serrano. I el dia 18 l'almirall Topete llegeix un manifest cridant a la revolta. Aquest, començava: “¡Españoles! ¡A las armas, ciudadanos, a las armas! ¡Basta ya de sufrimiento! La paciencia de los pueblos tiene su límite...”, i acabava: ¡Viva España con honra!”. Seguim el relat del “Almanaque del Diario de Barcelona del 1868”: “A las siete y media de la mañana del día 18 se publicó por un piquete de artillería el estado de guerra, y entre tanto las fragatas “Villa de Madrid” “Zaragoza” y “Tetuán”, los vapores “Isabel II” “Vulcano” y “Ferrol” y las goletas “Edetana” y “Ligera”, así como también todos los guarda-costas, se fueron poniendo en línea en la bahía desde la entrada del puerto. Poco después de la una, dio la escuadra una salva de 21 cañonazos, subiendo las tripulaciones a las vergas y dando entusiastas vivas. La guarnición y la población dc Cádiz se adhirieron al pronunciamiento de la escuadra...”².

A ¼ de 12 de la nit del mateix dia 18, des de Madrid, van enviar el següent telegrama: “El Ministro de Gracia y Justicia a los Gobernadores civiles. La Marina de la Bahía de Cádiz se ha sublevado. Las tropas de tierra permanecen fieles”³. Però, la insurrecció es va anar estenent com una taca d'oli, primer per Andalusia i, després, per tot Espanya. El dia 20 es va crear una junta revolucionària a Sevilla que reclamava, principalment, l'abolició de les quintes i reivindicava la llibertat religiosa. Mentre, Joan Prim amb la fragata “Zaragoza” recorria les principals ciutats espanyoles de la Mediterrània, des de Màlaga a Barcelona, incitant a la revolta. “Las tres fragatas y un vapor han cruzado por enfrente del puerto (Cartagena), y al poco rato se presentó un bote parlamentario cuyas proposiciones he rechazado énérgicamente...”⁴.

¹ Casat amb Luisa Fernanda de Borbó, filla de Ferran VII i, doncs, germana d'Isabel II.

² Pàg. 29.

³ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 20 de setembre de 1868.

⁴ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 28 de setembre de 1868.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 21 de setembre de 1868⁵, començava: “S. M. la Reina nuestra Señora (Q. D. G) y su augusta Real Familia continúan en San Sebastián sin novedad en su importante salud”. A continuació, el capità general de València, Manuel Gasset Mercader, feia publicar: “Artículo 1.” *Quedan declaradas en estado de guerra las provincias que comprende este distrito militar...*”, i amenaçava amb consell de guerra a qualsevol que fes costat a la revolta. Juan González de la Pezuela y Ceballos (“Conde de Cheste”), aleshores capità general de Catalunya⁶, escriu amb data del dia 23: “Tres grandes naves de nuestra Escuadra, inducidas por Topete, capitán, del puerto de Cádiz, alzaron el primer grito de insurrección, y las cortas fuerzas de la plaza, después de combatir por algunas horas, cedieron... al gran poder de dos de aquellas máquinas terribles, tan costosas a vuestros sudores, que las produjeron para honor de nuestra bandera en mares remotos y para defensa de vuestras costas, que no para cañonearlas y destruirlas... Se sabe solo que los rebeldes se apoderaron de la plaza y que en Sevilla se levantó también por tres batallones la bandera de la insurrección... Más tarde lo ha hecho Santander con paisanaje y lo ha intentado Alicante... De los cuatro Ejércitos que ha formado el Gobierno... cumple su deber a mis órdenes el de Aragón y Cataluña. Camina, en parte, el de Castilla la Vieja a someter a Santander. El de Andalucía avanza contra los sublevados de Sevilla y Cádiz...”⁷.

El govern va enviar el general Manuel Pavía a Andalusia, per intentar sufocar la revolta, mentre la reina Isabel II continuava a Sant Sebastià de vacances. La batalla definitiva tingué lloc el dia 28 a Alcolea (Córdoba), on el general Francisco Serrano i milers de voluntaris armats van derrotar les tropes governamentals. A l’endemà es revoltava Madrid i el dia 30 de setembre la reina havia de marxar d’Espanya des de Sant Sebastià. Malgrat tot, va fer un manifest on deia que no renunciava al tron. Aquest mateix dia 30, la capitania general de Catalunya, a Barcelona, és ocupada pel coronel Joaquim Bassols, que fa publicar: “Catalanes: En la madrugada del día de hoy he tomado el mando... secundando las aspiraciones de este sensato pueblo ya pronunciado, me he adherido a él... Porque os conozco, escuso recomendaros la cordura propia de un pueblo ilustrado... Conseguido el objeto que nos proponíamos, continuad en vuestras faenas ordinarias...”⁸. Aquell dia 30, a Reus, a les 11 del matí: “El comitè progressista ocupà l’ajuntament... Poc després el poble... es dirigí a la plaça Mercadal, on assaltaren l’ajuntament, pel balcó del qual llençaren el retrat de la reina i d’altres objectes que feien referència a l’estament reial, que foren immediatament cremats al mig de la plaça... Fins a les 5 de la tarda no es calmà l’efervescència popular... S’ordenà també als serenos de dir Visca la llibertat, en lloc del tradicional Lloat sia Déu, abans de cantar les hores...”⁹.

Resumiré les informacions del “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” d’aquests dies: Del 20, és aquell telegrama del dia 18 que deia: “la Marina de la Bahía de Cádiz se ha sublevado”. En el del 21, hi havia l’amença de consell de guerra del capità general de València. El 22, no es publicava. El 23, no duia cap informació. El 24, no es

⁵ La informació dels “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” procedeixen de l’Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona.

⁶ Ho era des del 10 d’octubre de 1867.

⁷ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 25 de setembre de 1868.

⁸ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 30 de setembre de 1868.

⁹ “Comportament polític i actituds ideològiques al Baix Camp: 1808-1868” de Pere Anguera (Associació d’Estudis Reusencs, 1983), pàg. 136 i 137.

publicava. En el del 25 hi teníem la versió triomfalista del capità general de Catalunya. El 26 i 27, no es publicava. El 28 tan sols la notícia d'aquells vaixells (on hi anava Joan Prim) que recorrien els ports incitant a la revolta, i que Alcoi s'havia rendit a les tropes de la reina. El 29, no es publicava. I el 30, el comunicat de l'ocupació de la capitania general a Barcelona. Són els dotze dies de la caiguda d'un règim autoritari. Triomfava la que seria anomenada la "Gloriosa revolución de septiembre".

El 2 d'octubre, es va formar la Junta Provincial Revolucionària de la província de Tarragona, amb Josep Gassol Porta com a president i el mont-roigenc Pere Antoni Torres Jordi¹⁰ de secretari. El primer, a més, substituirà com a governador civil de la província de Tarragona a Joaquín de Vera y Olazábal¹¹, aquell galifardeu que feia aquells comentaris despectius sobre els Xiquets de Valls. Pere Antoni Torres Jordi serà, en endavant, el puntal del Partit Liberal a Tarragona. A l'endemà, 3 d'octubre, aquell cap de les partides republicanes de la Segona Guerra Carlina, Gabriel Baldrich, és nomenat comandant general de Tarragona. Escriurà: "*La gloriosa revolución iniciada en Cádiz y secundada por todas la poblaciones de España sin excepcion ha hechado por tierra un orden de cosas que nos deshonraban ante el mundo civilizado... La dinastía de los borbones, que tantos días de luto causó a nuestra querida patria, ha dejado de existir para no resucitar jamás ¡Tiempo era ya que cesaran tantas inmoralidades y tantos escándalos!... Libertad, orden, justicia...*". Acabava: "*Catalanes: ¡Viva la libertad! ¡Viva el sufragio universal! ¡Viva el pueblo! ¡Viva la marina! ¡Viva el ejército! ¡Abajo los borbones!*"¹².

Antoni Ferratges Mesa, el que seria primer marquès de Mont-roig¹³, que també era un liberal que estava en aquests "pronunciamientos", es presenta com a candidat a les eleccions a la Junta Definitiva Revolucionària de Barcelona. Els seus 1.927 vots no foren suficients per ser un dels vint-i-quatre elegits¹⁴.

El 8 d'octubre, es formava un govern provisional presidit per Francisco Serrano on hi havia Joan Prim i Juan Bautista Topete. Joan Prim diria una frase que es faria famosa: "Abajo lo existente". S'iniciava el denominat "Sexenni democràtic" (1868-1874). L'endemà, tan sols nou dies després de la fi de la monarquia absoluta, la nit del 9 d'octubre de 1868, s'iniciava la Primera Guerra de Cuba, la que seria coneguda com la "Guerra dels deu anys" (1868-1878) o "Guerra llarga". Hi havia un gran temor, doncs les forces militars a l'illa eren reduïdes davant del gran nombre d'insurrectes.

La primera informació del "Boletín oficial de la provincia de Tarragona", del 9 d'octubre, diu: "*Habiéndose ausentado del pueblo de Montroig D. José Soler Pascual¹⁵ y D. José Maria Roig i Martí, Alcalde y Secretario respectivamente que eran del Ayuntamiento disuelto, así como el Cura párroco del mismo pueblo D. Francisco Montserrat¹⁶, por acuerdo de la Junta de Gobierno de esta capital se llama y emplaza a los tres sujetos mencionados para que en un breve plazo se presenten en la referida*

¹⁰ De "cal Jordi". La seva mare era la mont-roigenc Engràcia Jordi Munté.

¹¹ "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 2 d'octubre de 1868.

¹² "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 5 d'octubre de 1868.

¹³ Vegeu el text "El marquès de Mont-roig: a la recerca d'una ombra" del llibre "Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat" de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 55.

¹⁴ Vegeu el text "El marquès de Mont-roig: a la recerca d'una ombra" del llibre "Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat" de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 55.

¹⁵ És Josep Solé Pascual, del carrer de Sant Antoni (cens electoral de 1868).

¹⁶ Francesc Montserrat Alabart, del carrer Major núm. 38 (cens electoral de 1868).

población, los dos primeros para rendir cuentas del tiempo de su administración, y el último para ejercer su importante ministerio que no puede quedar desatendido un solo momento; aperebiéndoles de que les parará perjuicio en caso de no verificarlo”. Està firmat pel nou governador Josep Gassol i porta data del 8 d’octubre. Possiblement algun liberal del poble ho deuria fer arribar a Pere Antoni Torres Jordi i hem vist que, aquest, era company de conxorxa del nou governador. Mossèn Francesc Montserrat era de Gratallops. Va estar a Mont-roig del 1848 al 1868. “*Degut als trastorns que visqué la nostra vila durant la revolució de setembre de 1868, Mossèn F. Montserrat va deixar Montroig per traslladar-se a Reus*”¹⁷. L’ambient no era el més propici per la causa religiosa. A Reus, “*un testimoni explica, el clero era perseguit, befat i escarnit. Els capellans no gosaven sortir de casa..., i en els enterraments només es podien cantar les absoltes. En queixar-se el prior a una autoritat, li respongué, Vaja, home, que ja són massa grans per anar cantant pels carrers...*”¹⁸.

“*A Mont-roig, es va formar una junta revolucionaria, de la qual n’era president, Miquel Vidiella*¹⁹; vicepresident, Bartomeu Romeu²⁰... i un dels vocals era Joan Maseras (Bargalló) que, al mateix temps, era l’alcalde de Mont-roig. Els membres d’aquesta Junta es van posar al cap d’obrir carrers a la part de dins de l’església nova. En un document datat als últims dies d’octubre del mateix any i firmat pel secretari de l’Ajuntament, Francesc Gassó i Folch²¹, constava que aquesta junta revolucionària determinava que la nau central de l’església nova seria nomenada Pasaje de la Libertad i les naus laterals serien venudes als particulars per edificar-ne cases... També volien construir les escoles i la Casa de la Vila dins la que avui és església de Montroig...”²². Aquest acord es va prendre el 6 d’octubre²³. Tot d’una, els que eren “Ajuntaments constitucionals” passen a ser “Ajuntaments populars”.

Una de les primeres mesures del nou govern d’Espanya seria suprimir la “Guàrdia Rural” (11 d’octubre). Es torna a organitzar la “Milícia Nacional”. També, “*vengo en acordar la supresión en la Península e islas adyacentes de la Orden regular llamada Compañía de Jesús, cerrándose en el término de tres días todos sus colegios e institutos...*” (12 d’octubre)²⁴. En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” dels dies següents comencen a publicar-se adhesions de “juntas revolucionàries” dels pobles. Un dels primers és la de Cambrils.

¹⁷ “Rectorologi de Mont-roig des de 1681 (III)” de Baptista Nogués, publicat a “Ressò Mont-roigenc” núm. 54, pàg. 28.

¹⁸ “Menjapellans, Conservadors i Revolucionaris” de Pere Anguera, pàg. 40.

¹⁹ Possiblement Miquel Vidiella Bargalló, del carrer de la Coma (cens electoral de 1868).

²⁰ Bartomeu Romeu Casañas, del carrer Major núm. 38 (cens electoral de 1868). Era el propietari del mas d’en Romeu. Seria jutge de Mont-roig de 1869 a 1874. El seu fill, Gaietà Romeu Benaprés, seria alcalde de Mont-roig del 1886 a 1891. Bartomeu Romeu Casañas era amic de Ferran Ferratges Ballester, el pare d’Antonio Ferratges Mesa, el que seria el primer marquès de Mont-roig. El primer, era el propietari del Mas d’en Romeu, el segon del Mas d’en Ferratges (l’actual Mas Miró). Ambdós eren “americanos” que havien anat a fer fortuna a Santiago de Cuba. Vegeu el text “El marquès de Mont-roig: a la recerca d’una ombra” del llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 55.

²¹ Del carrer de la Coma núm. 28 (cens electoral de 1868). Fou molts anys el secretari de l’Ajuntament. Per exemple, el tornem a trobar el 1888 (“Notícies històriques de Mont-roig del Camp” de Baptista Nogués, pàg. 195).

²² “Notícies històriques de Mont-roig del Camp” de Baptista Nogués, pàg. 129.

²³ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l’1 de novembre de 1869.

²⁴ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 16 d’octubre de 1868.

El 19 d'octubre de 1868, el ministre d'Hisenda del Govern d'Espanya, Laureà Figuerola fa un decret imposant la pesseta com a moneda oficial²⁵, substituint "l'escudo". Per un costat, es volia eliminar aquella moneda borbònica i, per l'altre, calia adaptar-se al nou sistema mètric decimal. El 20 d'octubre, el governador de Tarragona Josep Gassol va ordenar que es retirés el pagament als caps i oficials procedents del carlisme que havien acceptat el conveni de Bergara (31 d'agost de 1839), que posava fi a la Primera Guerra Carlina.

A Reus, a l'octubre, es va celebrar el primer enterrament civil; fou el de Manuela Amorós "*membre d'una familia muy apreciable...*"²⁶. I el 14 de novembre "*tingueren lloc dos... fets importants: la celebració del primer matrimoni civil a les 7 de la tarda, amb molta assistència de públic, i una manifestació contra la pena de mort...*"²⁷. Llavors, moltes parelles de diferents indrets anaven a Reus a casar-se. El 18 de juny de 1870 les Corts el van legalitzar.

Al diari de Madrid "La Discusión. Diario democrático", del 17 de novembre de 1868, hi trobem una carta enviada des de Mont-roig: "*Los demócratas de... Montroig... suscriben, enterados del acuerdo del partido democrático de Madrid, unánimemente declaran que se adhieren por completo a que la forma peculiar de gobierno... sea la República federal... La forma monárquica no nos acarrearía más que desdichas y perjuicios, como hartamente nos lo enseña la historia de la raza impía de los Borbones...*". Firmen: Joan Maseras, Miquel Bargalló, Salvador Benach, Francesc Martí, Joan Bargalló Pujol, Benet Nolla, Esteva Aleu, Joaquim Boronat Llaberia, Francesc Gassó Folch, Domingo Olivé, Joaquim Prous, Francesc Gassó Serra, Josep Exasa, Francesc Pascual, Joan Prat, Josep Masó, Pere Oliva, Joaquim Bargalló, Francesc Gual, Josep Sardà Llaberia, Pere Ferraté i Miquel Vidiella". Aquest Josep Sardà Llaberia²⁸ deuria ser germà de l'eminent pedagog i polític republicà, també mont-roigenc, Agustí Sardà Llaberia²⁹.

En aquest mateix diari "La Discusión. Diario democrático", del 6 de desembre de 1868, hi ha una crònica d'un acte d'exaltació republicana a Mont-roig: "*El domingo 29 de noviembre... tuvo lugar en la villa de Montroig... Reunidos hasta 200 republicanos en las casas consistoriales a las siete de la noche, salieron formados de cuatro filas y con la bandera republicana al frente a recorrer las calles... La banda música, que entonaba el patriótico himno de Riego, atraía a los... que iban a cada momento engrosando las filas... al llegar a la Plaza de la Constitución³⁰ eran ya más de 500 personas, sin contar la infinidad de mujeres y niños que acompañaban... Instalada la comitiva en la referida plaza, formó corro con la bandera en el centro, y allí dirigieron la palabra... varios ciudadanos, manifestando que los monarcas...tenderían fatalmente a mermar y*

²⁵ Havíem vist com el 1836 Isabel II havia fet encunyar monedes d'una pesseta per pagar a les tropes lleials al govern que lluitaven contra els carlins.

²⁶ "Menjapapellans, Conservadors i Revolucionaris" de Pere Anguera, pàg. 45. El primer cas a Mont-roig fou el 2 de maig de 1913; vegeu el text "1913, el primer enterrament civil a Mont-roig. Enfrontament entre el casino dels carlistes i el dels republicans" del llibre "Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat" de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 311.

²⁷ "Comportament polític i actituds ideològiques al Baix Camp: 1808-1868" de Pere Anguera (Associació d'Estudis Reusencs, 1983), pàg. 142.

²⁸ Del carrer Major (cens electoral de 1868).

²⁹ Vegeu el text "Agustí Sardà Llaberia: pedagog i republicà" del llibre "Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat" de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 149.

³⁰ L'actual plaça Joan Miró.

cercenar las libertades públicas a tanta costa conquistadas... que la República, gobierno moral y barato, es el único que conviene a España. Terminados los discursos, la reunión aclamó repetidas veces la República...”. Com hem vist anteriorment, Mont-roig era un poble eminentment carlí. Així doncs, aquesta gran manifestació deuria voler ser un acte de reivindicació, de gran presència de persones (segurament moltes deuien venir d’altres pobles) contràries a aquells. Era un acte de força. Com avisant que els temps havien canviat.

El 6 de desembre es convoquen les que seran les primeres eleccions per sufragi universal masculí, ara podien votar tots els homes majors de 23 anys. Les dones encara no ho farien fins les eleccions generals del 19 de novembre de 1933. Eren unes Corts Constituents. Es viuen temps d’indefinió del règim que cal per substituir la monarquia. Els republicans, com a mínim a moltes ciutats d’Espanya i en molts pobles de Catalunya, es manifesten expressant el desig d’una Espanya republicana. Al periòdic reusenc “La Redención del Pueblo. Periódico Republicano Federal”, del dijous 17 de desembre de 1868, hi podem llegir: “*el domingo último efectuáronse manifestaciones republicanas en los vecinos pueblos de Montroig, Riudecañas y Vilanova d’Escornalbou. La concurrencia fue en todas ellas numerosa y el entusiasmo inmenso como en todos los pueblos de esta provincia... Es altamente consolador el espectáculo que ofrecen las pequeñas poblaciones de esta comarca...*”. Era el diumenge 13 de desembre, tan sols dues setmanes després d’aquella gran manifestació a Mont-roig.

“La Redención del Pueblo” es definia: “*Venimos al estadio de la prensa con la resolución de defender la República democrática federal. La revolución española de 1868, formará época en los anales del mundo... Éramos esclavos... y somos un pueblo libre... Hemos derribado un trono, es preciso hacer lo posible para que este trono no se levante otra vez... Tan solo la República federativa puede conciliar todos los intereses opuestos... unir, con verdadera unión, a todos los partidos liberales que aceptan la realización práctica de los derechos del hombre... La soberanía nacional es la soberanía del pueblo, o no es nada...*”. Acabava: “*Ahora o nunca*”.

Recordo que la meua avia Dolors Ferratjes Tost coneixia una cançoneta, que ella havia escoltat de petita, que cantaven els vells republicans a Mont-roig. La fràgil memòria sols m’ha permès recordar un tros: “*Todos somos hermanos / y reclamamos revolución. / Si acaso llega a venir / la Republica a mandar / será de nuestro país / la mayor felicidad*”. També deia que els carlins contestaven: “*Todos somos hermanos / y reclamamos la religión...*” (dissortadament no recordo com continuava).

Haviem vist com aquell mossèn Francesc Montserrat, el rector de Mont-roig, havia marxat cametes ajudeu-me, a inicis d’octubre, a Reus. Ara sabem que després va anar a amagar-se a Barcelona: “*L’ex-franciscà Murgades³¹, que havia estat sergent en la guerra dels Set Anys, anotà en el seu dietari, la revolución me obligó ponerme a salvo, refugiándome en Barcelona en compañía del amigo padre Juan Aulestia y el cura párroco de Montroig, el reverendo Francisco Montserrat... durante dos meses, regresando a Reus al antevigilia de Navidad, vestidos de paisano...*”³². També ens diu

³¹ El franciscà Jeroni Murgades després de la Primera Guerra Carlina s’exilià al Piemont (Itàlia) fins al 1848.

³² “Menjacapellans, Conservadors i Revolucionaris” de Pere Anguera, pàg. 40.

que va tornar a Reus el 23 de desembre de 1868. A Mont-roig, el va substituir mossèn Anton Altés Vidal, de Tarragona, que fou ecònom de Mont-roig el 1868³³.

“La Redención del Pueblo. Periódico Republicano Federal”, del 24 de desembre de 1868, ens informa del resultat de les eleccions municipals: “¡Albricias, republicanos! ... Hemos triunfado en casi todas las capitales de España. En esta provincia, hasta hoy tenemos noticia de triunfos republicanos... Reus, Tarragona, Tortosa, Vendrell...”, i 26 pobles més entre els que hi ha Mont-roig, Pratedip i Vilanova d’Escornalbou. Durant el període polític que ara encetem, tant durant el dit “Sexenni democràtic” (1868-1874) com a la posterior “Restauració monàrquica”, sempre acostumaven a guanyar els que tenien el poder. Això s’aconseguia pel “retraimiento” dels opositors que veien que les condicions de votació no eren les adequades i per les pressions que rebien aquests en l’elaboració de les llistes electorals.

L’1 de gener de 1869 prenia possessió el nou i provisional Consistori de Mont-roig. *“Después de prestado el juramento según dicho artículo, y a tenor de lo dispuesto en el 43, resultó elegido Alcalde primero D. Juan Martí Aguiló³⁴, y Alcalde segundo D. Miguel Bargalló Sedó³⁵, ocupando sus puestos por el orden de numeración, según resultó por suerte, los demás individuos del Ayuntamiento a escepcion del concejal D. José Sardà Llaberia³⁶ por ausencia. En el mismo día y bajo la presidencia del Sr. Alcalde primero después de juramentados, tomaron posesión de sus respectivos cargos los Sres. Bartolomé Romeu y Casañes, Juez de paz, Ramón Sabater y Cuchillo³⁷, suplente primero y D. Miguel Bargalló Pujol³⁸, suplente segundo. En cumplimiento a lo preceptuado en el art. 64 de la ley municipal y 148 fue nombrado para representar el Ayuntamiento e Interventor de fondos, el Concejal D. José Bargalló Maseras; habiendo señalado para días de sesión ordinaria los domingos de cada semana”³⁹*. Segons explica Baptista Nogués, els regidors foren: *Josep Sardà Llaberia, Josep Vidiella Nogués, Josep Arnal Pujol⁴⁰, Miquel Vidiella Bargalló, Francesc Castellnou Vicens⁴¹, Francesc Viñas Aguiló i Josep Bargalló Maseras⁴²*.

Els líders insurrectes espanyols, liberals progressistes, liberals moderats i republicans, no es posaven d’acord en què una República substituís aquella monarquia absolutista. La solució sortiria del resultat de les eleccions a diputats a Corts. Preparant el que havien de ser les primeres eleccions democràtiques, sabem que el líder republicà Emilio Castelar va venir a fer un míting a Reus el 3 de gener de 1869. Segons el periòdic reusenc “La Redención del Pueblo. Periódico Republicano Federal”, del 7 de gener, entre els comitès de benvinguda hi havia el de Mont-roig. Diu: *“Grande, magnífico espectáculo ofreció Reus el último domingo, con motivo de la venida a esta ciudad del gran apóstol de nuestra idea, el eminente orador republicano... Una aclamación*

³³ “Rectorologi de Mont-roig des de 1681 (III)”, de Baptista Nogués, publicat a “Ressò Mont-roigenc” núm. 54, pàg. 28.

³⁴ Del carrer Major (cens electoral de 1868).

³⁵ Del carrer Nou núm. 65 (cens electoral de 1894).

³⁶ Aquest Josep Sardà Llaberia deuria ser germà de l’eminent pedagog, també mont-roigenc, Agustí Sardà Llaberia.

³⁷ Del carrer Major (cens electoral de 1868).

³⁸ Del carrer de la Coma 65 (cens electoral de 1894).

³⁹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l’1 de novembre de 1869.

⁴⁰ Del carrer de la Pica núm. 25 (cens electoral de 1868).

⁴¹ Del carrer Major núm. 87 (cens electoral de 1894).

⁴² “Notícies històriques de Mont-roig del Camp” de Baptista Nogués, pàg. 129.

inmensa, atronadores vivas a la República anunciaron la llegada del tren... Ordenáronse inmediatamente los ciudadanos que habían acudido a la recepción; seis banderas rojas con lemas y divisas republicanas...”.

Les eleccions es van fer del 15 al 18 de gener de 1869. Eren uns quatre milions d'homes majors de 23 anys, dels quals més de la meitat eren analfabets. La circumscripció electoral era la província, i si aquesta era prou gran es dividia en districtes. A la demarcació de Tarragona es subdividia en dos circumscripcions, una tenia els districtes electorals de Tarragona, Reus, Montblanc, Valls i el Vendrell. En total hi havia 82 districtes a Espanya.

A “La Redención del Pueblo. Periódico Republicano Federal”, del 17 de gener, podem llegir: “*En... Mont-roig... los republicanos han obtenido completa elección de mesas...*”. En el mateix periòdic, del 21 de gener: “*Según noticias... hemos triunfado en... Montroig... Como se ve los republicanos hemos triunfado en la inmensa mayoría de los pueblos de alguna importancia...*”. Malgrat tot, en el conjunt de la circumscripció de Tarragona, resultaren guanyadors els candidats governamentals, els liberals, que eren defensors d'una nova monarquia. Estaven encapçalats per l'heroi de la “Gloriosa”, Joan Prim. També foren elegits: Pere Mata, Celestino Olózaga i Frederic Gomis. A la ciutat de Reus, en canvi, resultaren guanyadors els candidats republicans.

Aquell fill del mont-roigenc “americano”, Antonio Ferratges Mesa, va començar la que seria una llarga carrera política en ser elegit com a diputat per Vic. Va obtenir 11.814 vots d'un total de 38.474 votants. Exercí des del 16 de febrer de 1869 fins al 2 de gener de 1871. Per la seva joventut, només tenia 29 anys, li va tocar actuar de primer secretari d'aquelles Corts Constituents.

Els resultats del conjunt d'Espanya van donar la victòria a la coalició de partits que havien fet la revolució. Els liberals moderats i progressistes van obtenir 236 diputats, els republicans 85 i els carlins 20, a més d'altres de petites forces polítiques. Els republicans sobretot van guanyar a les ciutats. A més, van denunciar maniobres dels progressistes perquè aquests obtinguessin la majoria. Va sortir un govern dirigit pel general Joan Prim. Començava un cert caciquisme polític en la gestió dels districtes electorals que es perllongaria en les dècades següents. Les eleccions varen ser qualificades de fraudulentas per l'oposició.

Tres mesos després, a l'abril de 1870, es van haver de convocar a Tarragona eleccions per cobrir dues vacants: Joan Prim va renunciar i Celestino Olózaga va morir. Aleshores foren elegits els republicans Pere Bové i Joan Palau. Els electors a Mont-roig eren 577, dividits en dos col·legis. Varen anar a votar 238, dels quals, aquells republicans Bové i Palau obtingueren 233 vots, el monàrquic José de Olózaga sols 1, i hi va haver 4 vots a “altres”⁴³. Cal destacar que es van abstenir 329 electors, una xifra important. Probablement els opositors carlins es deurién inhibir per l'estranya situació política. La revolució liberal havia foragitat el règim absolutista d'Isabel II que havia nascut usurpant el tron al seu pretendent “Carlos V”, però els carlins no es sentien representats per les emergents forces liberals ni pels republicans.

⁴³ “Propaganda política i processos electorals al Baix Camp: 1869-1873” de Pere Anguera, publicat per l'Associació d'Estudis Reusencs (1985), pàg. 54.

El sufragi universal masculí estaria vigent del 1869 al 1876. Era la primera vegada que unes eleccions implicaven tanta gent. Això va fer que els periòdics tinguessin un paper fonamental en la creació de l'opinió pública. Hi havia una majoria de persones que no sabien llegir i la manera d'estar informats, els que volien, era anar als cafès on sempre hi havia algú que llegia les notícies més rellevants d'algun periòdic en veu alta i entre tots feien comentaris. Recordarem que al 1860 sols hi havia 389 homes que sabien llegir⁴⁴ a Mont-roig, això era un 34,9% del total. Els homes eren els que habitualment anaven als cafès i vèiem que molts d'ells no sabien llegir. A més, això va fer que les persones s'anessin concentrant en els cafès que eren més propers als seu tarannà social o polític. Aquest va ser, en general, l'origen dels centres polítics que responien a les dues idees bàsiques que dominarien les següents dècades. Per un costat els més conservadors, que eren monàrquics, tant seguidors d'Isabel II com del carlisme. I per l'altre, els liberals i republicans. *“D'antic existia el Cafè de l'Elies Benaiges Figueres⁴⁵, a la plaça del Mercat al costat del magatzem o botiga de ferrer que tenia Pau Roigé (ara plaça de mossèn Gaietà Ivern número 4). El Cafè ja existia en temps del seu pare (Pere Benaiges), i ell el continuà. Hi anaven sovint els homes de professions liberals... també era freqüentat pels homes de tendència republicana... allí sortien a conversa tots els temes polítics del moment...”*⁴⁶. Això fa suposar que aquest Cafè que ja tenia el seu pare deuria ser de l'època que estem parlant, d'aquells anys de gir democràtic després de la “Gloriosa revolució de setiembre”.

“La Redención del Pueblo. Periódico Republicano Federal”, del 24 de gener de 1869, publicava una crònica d'una gran manifestació a Reus, era *“en favor de la República, la libertad de cultos y la abolición de las quintas... La joven ciudadana Josefa Massó pronuncio el siguiente discurso que fue muy aplaudido... Ciudadanas: ha llegado el día de la verdadera gloria para nosotras. Por fin, la libertad sonríe a todos, por fin la libertad se extiende sobre nosotras sus blancas alas de luz... No más reyes, no más tiranos. ¡Abajo las quintas! ¡Viva la libertad! ¡Viva la República democrático-federal!”*.

El 24 de gener, l'Ajuntament de Mont-roig nomena una persona que administri *“hasta que por las leyes de desamortización se determine lo conveniente, cuide del huerto antes rectoral y que la Junta Revolucionaria se incautó, dando cuenta a la Excma Diputación...”*⁴⁷. Recordarem que el mossèn Francesc Montserrat, el rector de Mont-roig, havia fugit del poble. Possiblement sigui aquell que, el 1829, havia declarat el clergat de Mont-roig a l'arquebisbat: *“un hort d'un terç de jornal...”*⁴⁸.

El 29 de gener, la Inspecció General dels carrabiners es queixa de *“la lamentable frecuencia con que de algún tiempo a esta parte vienen verificándose alijos de contrabando apoyados por paisanos armados...”*⁴⁹. Com sabem, les platges llavors totalment deshabitades de Mont-roig, eren un indret molt favorable per fer els

⁴⁴ Eren els 360 que sabien llegir i escriure i els 29 que sols llegir.

⁴⁵ Sobre aquest personatge, un dels primers polítics republicans de Mont-roig, vegeu el llibre “El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)” de Francesc Rom Serra i Martí Rom (Cossetània Edicions, 2003), pàg. 97.

⁴⁶ “Guspires de la història de Mont-roig” de Francesc Rom Serra i Martí Rom (Edicions Marré, 2010), pàg. 78.

⁴⁷ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l'1 de novembre de 1869.

⁴⁸ “Propietats agràries i rendes del clergat parroquial del Baix Camp (1829-1840)”⁴⁸ de Salvador-J. Rovira Gòmez, “Quaderns d'història tarraconense” núm. 3 (1982).

⁴⁹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l'1 de febrer de 1869.

desembarcaments. En aquella època, predominava el tabac i els teixits que venien d'Anglaterra sense permisos d'entrada i que feien la competència a la indústria catalana.

El 31 de gener l'Ajuntament de Mont-roig acorda informar que “*el electo Concejal José Sarda Llabería, se niega a tomar posesión de su cargo, elevarlo al conocimiento de la superioridad...*”⁵⁰. Desconeixem quin va ser el motiu. Veurem que finalment ho va fer el 30 de maig.

El comandant militar de Morella escrivia el 4 de febrer de 1869: “*Habitantes del maestrazgo: las noticias que diariamente y de todos los pueblos recibo, me hacen creer que los carlistas ponen sus últimos esfuerzos para levantar la bandera del absolutismo que hace treinta años quedó rota y proscrita. Sus esfuerzos son inútiles y las noticias exageradas... En la seguridad de que, si alguno se verificase, sería inmediatamente aniquilado porque tengo para ello tropas sobradas... que ocuparan simultáneamente los puntos estratégicos del país...*”⁵¹. Primer cal precisar que esmenta el carlisme de “*hace treinta años*”, referint-se a la Primera Guerra Carlina (1833-1840), doncs la Segona, la dels “*Matiners*” (1846-1849) es va desenvolupar tan sols a Catalunya. Després, cal deixar constància que a inicis de 1869 ja hi havia algun moviment carlí al Maestrat. De fet, la Tercera Guerra Carlina no s'iniciaria fins l'abril de 1872. Encara faltaven tres anys.

El 14 de febrer s'obren les primeres Corts escollides per sufragi universal (masculí). El dia 16, el “*Diario de Reus*” feia una crònica dels actes celebrats en aquesta ciutat: “*Anteayer (14 de febrer) y con un tiempo magnífico...(en) la plaza de la Constitución... se procedió a la plantación del árbol de la Libertad*”⁵²... *Concluida la plantación del árbol trepó por su tronco uno de los asistentes y... dirigió desde allí una fervorosa alocución a la multitud, manifestando que desde aquel momento el árbol simbolizaba la Libertad de España...*”. Posteriorment, dos anys després, el novembre de 1872, veurem com una partida carlina entra a Bràfim (Alt Camp) i, entre d'altres, crema l'Arbre de la Llibertat d'aquell poble. També ho van fer a molts altres pobles. Aquest era un símbol ceta als Estats Units d'Amèrica, quan encara depenien d'Anglaterra. Els dits “*Fills de la Llibertat*” (“*Son of Liberty*”) es reunien a l'ombra dels anomenats “*arbres de la llibertat*” per lluitar contra els impostos excessius. Això va dur a la Guerra de la Independència americana (1775-1783). Posteriorment, els “*arbres de la llibertat*” serien promoguts per la Revolució Francesa (1789) i es van escampar per Europa. L'11 de febrer de 1869 se'n plantà un prop d'on ara hi ha l'edifici central de la Universitat de Barcelona (plaça de la Universitat). Volia ser el símbol de la “*Gloriosa revolució de setiembre*” de 1868. A continuació, se'n van plantar a moltes poblacions catalanes.

Aquest “*arbre de la llibertat*” era de caire polític, representació de les noves idees liberals i progressistes. Posteriorment, van sorgir les “*festes de l'arbre*” que pretenien posar en valor la natura, promoure el respecte envers els boscos. L'origen cal trobar-lo al “*Arbor Day*” instaurat a Nebraska el 1872. L'enginyer forestal tarragoní Rafael Puig Valls el va dur a Catalunya el 1899. El 30 d'abril es celebrà, amb presència de

⁵⁰ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l'1 de novembre de 1869.

⁵¹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 9 de febrer de 1869.

⁵² Uns cinquanta anys després, cap a la dècada dels anys deu del segle XX, també es feia a Mont-roig la “*Festa de l'Arbre*”, llavors per inculcar als nois i noies de l'escola l'amor per la natura. Vegeu el llibre “*El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)*” de Francesc Rom Serra i Martí Rom (Cossetània Edicions, 2003), pàg. 79.

nombrosos escolars al parc de la Ciutadella de Barcelona. Fou la primera “Festa de l’Arbre” que es va fer a Europa. A Tarragona es va fer el 1906 al Fortí de l’Oliva. Van adquirir un rellevant caràcter pedagògic. A Mont-roig, el trobem cap a la meitat dels anys deu del segle XX. El va impulsar el “Centre Obrer”, conegut com “L’Obrera”. Explicava el meu avi Francesc Rom Serra: “A la primavera es feia la Festa del Arbre. El senyor mestre de l’escola del Centre, el senyor Miserachs, preparava a tots els nois i noies per tal de fer una gran festa on es feia una plantada d’arbres. Això tenia un gran significat per a tots els nois i noies de l’escola, doncs pretenia inculcar-nos l’amor en vers la natura. Encara ara conservem aquest esperit els que aleshores érem uns xiquets...”⁵³.

El 21 de febrer, l’Ajuntament de Mont-roig ingressa “la cantidad de 1.101 escudos 480 milésimas en metálico que el ex-Ayuntamiento hace entrega por mano del Depositario nombrado por el ejecutor Francisco Javier Ribas, siendo dicha cantidad junto con lo abonado en documentos, el complemento del descubierto que resultó el Ayuntamiento derrocado por la Revolución de Setiembre...”⁵⁴. El 28 de febrer sol·licita a la Diputació “autorización para introducir el servicio de gas en el alumbrado público en vez de aceite, destinando para ello la cantidad que resulte en existencia por no haberse encendido los faroles desde Setiembre...”⁵⁵. El 7 de març es treu a subhasta els fruits de la Pobla d’en Taudell⁵⁶. A la reunió de l’11 de març de la Diputació es valora “el acuerdo tomado por la Junta revolucionaria de Montroig. La Diputación acordó aprobar el nombramiento de Guardas del Campo hecho a favor de Francisco Boronat y José Fraga Perpiñá⁵⁷ con el haber de 600 milésimas de escudo diarias”⁵⁸. Havíem vist que el “Guàrdies rurals” s’havien suprimit i caldria habilitar algunes persones per fer una feina semblant. El 25 de març, l’Ajuntament de Mont-roig acorda pagar “600 milésimas de escudo, haber diario que deben percibir cada uno de los dos guardas del campo...”.

El 14 de març es fa una gran manifestació a Reus contra les quintes. Estaven en plena Guerra de Cuba⁵⁹.

El 21 de març de 1869, l’Ajuntament de Mont-roig segons “lo acordado por la Junta revolucionaria con fecha 6 de octubre último (1868), la cual declaró de utilidad pública el edificio ruinoso llamado Iglesia nueva, destinándolo parte para edificar las escuelas para ambos sexos, casa de Ayuntamiento, Pescadería y patios para particulares, abriendo la calle travesal, acuerdan elevarlo al conocimiento de la Excma. Diputación solicitando se digne ordenar al Sr. Arquitecto de provincia vaya a la presente villa y forme el correspondiente plano...”⁶⁰. El 28 de març es decideix “practicar un reconocimiento y recomposición en lo que sea menester, en la cañería que conduce el agua a la fuente pública de la calle Nueva...”⁶¹. De fet s’anomenava “carrer Nou” a tot

⁵³ “El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)”, de Francesc Rom Serra i Martí Rom (Cossetània Edicions, 2003), pàg. 79.

⁵⁴ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l’1 de novembre de 1869.

⁵⁵ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l’1 de novembre de 1869.

⁵⁶ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l’1 de novembre de 1869.

⁵⁷ Del carrer Nou núm. 56 (cens electoral de 1894).

⁵⁸ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 28 d’abril de 1869.

⁵⁹ Vegeu el text “Soldats de la guerra de Cuba i Filipines”, de Martí Rom, publicat al web de “Ressò mont-roigenc” el 12 de març de 2020.

⁶⁰ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l’1 de novembre de 1869.

⁶¹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l’1 de novembre de 1869.

l'eixample del sector meridional del poble. Deuria ser “*la font que hi ha just al cap del carrer de Ponent, per on fa veïnatge amb el carrer d'Agustí Sardà*”⁶².

A “El Imparcial. Diario Liberal”, del 21 de març, hi trobem una notícia que indica alguns moviments de persones allunyades ideològicament de les noves circumstàncies polítiques. Com a mínim, hi trobem un mont-roigenc. “*En Tortosa se han hecho numerosos prisioneros. He aquí los nombres de las personas acomodadas que se hallaban en la cárcel: D. Ramón Escriba, del comercio. D. José Agramunt, industrial. D. José León de San Germán, propietario. D. José Munté, propietario. D. Valero Munté, id. D. Manuel Munté*⁶³, *id. D. Felipe Roselló, presbítero. D. Antonio de Oriol, propietario. D. Juan Ferrer, ex-alcalde de Galera. D. Blas Mulet, ex-alcalde de Villalba. D. Joaquín Fontanet, ex-diputado provincial. D. José Sas, propietario. D. Francisco Blanch, ex-alcalde de Fatarella. D. Francisco Torres, propietario. D. José Soler, ex-alcalde de Montroig. D. Francisco Sabaté, labrador. No se dice la causa de las prisiones, pero suponemos que sea por sospechas de carlismo...*”. No eren uns qualsevols, eren “*personas acomodadas*”: set propietaris, quatre exalcaldes, un capellà, un exdiputat, un industrial, un del comerç i un pagès. Es curiós que comenta que els agafen per “*sospechas de carlismo*”. Vèiem com el 4 de febrer, el comandant militar de Morella, deia que tenia sospites que alguns carlins es començaven a moure pel Maestrat, i un mes després ens trobem aquestes detencions a Tortosa. En el segle XIX l'Ebre feia de frontera natural, era difícil la comunicació entre les dues riberes. Tota la franja dreta de l'Ebre era una zona de continuïtat amb els Ports i el Maestrat. Ho van veure en la Primera Guerra Carlina. De fet, el gran líder carlí del Maestrat era Ramon Cabrera, un tortosí.

El 26 de març, el govern fa efectiva l'ordre d'una quinta de 25.000 homes⁶⁴. Dèiem que s'estava en plena Guerra de Cuba. En aquesta quinta, a Mont-roig li tocaran 27 joves⁶⁵, dels 2.941 de la província.

Hi ha un edicte d'un jutge de Barcelona, de l'1 d'abril, on hi tornem a trobar un mont-roigenc, on es cita a “*D. Pedro Cendrós, D. Juan Bautista Dalmau, D. Salvador Isnart, D. Cristóbal Anguera y D. Juan Soler, Jefes superiores militares nombrados por el General D. Rafael Tristany, el primero por Montblanch, el segundo por Valls y Vendrell, el tercero por Tortosa, el cuarto por Reus y el quinto por Montroig y Falset, para que dentro el término de nueve días contaderos desde la publicación de este se presenten... a responder a los cargos que les resultan en la causa criminal que se sigue sobre conspiración y sedición en sentido carlista contra D. Francisco Blanch y otros...*”. Aquí trobem, l'1 d'abril, a Joan Soler que diu que és el cap superior militar de Mont-roig i Falset. Casualment, acabem de veure que el 21 de març, dues setmanes abans, havien agafat a Tortosa Josep Soler Pascual exalcalde de Mont-roig. Podrien ser la mateixa persona, amb el nom equivocat, o potser germans. Ara resulta que aquests

⁶² Dona nom al carrer. “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” de Ferran Jové Hortonedà, pàg. 257.

⁶³ Veiem que hi ha dos “Munté” (Josep i Manuel). Algú dels dos era de Mont-roig? Recordarem que teníem, en els fets de la Primera Guerra Carlina (1833-1840), un Josep Munté Llaberia. Deia el llibre “Carlins amb armes en temps de pau. Altres efemèrides d'interès (1840-1842) de Ferran Sánchez Agustí (Pagès editors, 1996), pàg. 14, que era un “*veterà de la Guerra dels Set Anys, expirà de mort natural a Mont-roig del Camp el 1897. Havia estat exiliat amb el seu pare el 1840...*”.

⁶⁴ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 9 d'abril de 1869.

⁶⁵ Riudoms: 39, Cambrils: 32 i Montbrí: 11. Del “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 19 d'abril de 1869.

conspiraven contra Francesc Blanch; aquest, també **es citat** en aquella **notícia** del 21 de març, deia que era “*ex-alcalde de Fatarella*”, però allí semblava que estigués en aquella conxorxa.

El 4 d'abril, l'Ajuntament de Mont-roig fa el sorteig de la quinta. Però, aquest “*se compromete a presentar su equivalencia en metálico para cubrir el cupo que corresponde aprontar la presente villa, evitando de este modo el sorteo en la quinta de este año...*”⁶⁶. Més endavant, el 16 de maig, veurem que són 6 soldats. L'11 d'abril es nomena “*la Junta repartidora para la confección del reparto del impuesto personal ...*”⁶⁷. Veurem, més endavant, que aquest “*impot personal*” era un nou tribut que s'aprovaria el 12 d'agost de 1869.

A la reunió de la Diputació, del 23 d'abril, hi ha l'aprovació de la Diputació a l'Ajuntament de Mont-roig “*para invertir la existencia que resulta en la Depositaria municipal destinada al alumbrado público, para la recomposición de los faroles y hacer que en vez de aceite se habilite para gas*”⁶⁸. Així tenim que l'enllumenat del poble, possiblement a partir del segon semestre de 1869 seria de gas. Escriu Baptista Nogués (dit “Melitino”) que l'Ajuntament havia demanat l'autorització el 28 de febrer⁶⁹. Ens assabentem que fins aleshores l'enllumenat públic es feia amb oli. El gas fou el mètode més corrent als carrers de pobles i ciutats fins que va arribar l'electricitat.

També a la mateixa reunió hi tenim la decisió de la Diputació sobre aquell hort del rector que l'Ajuntament, el 24 de gener, volia administrar: “*Visto lo informado por la Administración de Hacienda pública, vista la ley de 1º de Mayo de 1855 y la orgánica provincial de 21 de Octubre de 1868: acordó que el Ayuntamiento no debe continuar por más tiempo administrando dicha finca, y que haga de ella entrega inmediatamente al Cura-párroco que por ahora resulta ser su único poseedor*”⁷⁰. El 25 d'abril l'Ajuntament de Mont-roig contracta al “*relojero D. Pablo Amiel y Naudelló*”⁷¹, *vecino de Reus, para la recomposición del reloj público de esta villa...*”⁷².

A la reunió de la Comissió provincial de la Diputació, del 26 d'abril, es va tractar el tema de la remodelació de l'espai que estava destinat a ser l'església nova: “*A fin de que esta Diputación pueda disponer que pase a la villa de Montroig, el Arquitecto provincial con el objeto de formar el plazo*”⁷³ *del edificio que se proyecta construir con destino a Escuelas de ambos sexos y Pescadería: acordó dirigirse al expresado Alcalde escitándole a que manifieste cual es el dueño del terreno donde se halla situado el edificio ruinoso llamado Iglesia nueva, exhibiendo de quien corresponde el título de propiedad*”⁷⁴. Continuaven amb la idea d'aprofitar l'espai a mig construir de l'església

⁶⁶ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l'1 de novembre de 1869.

⁶⁷ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l'1 de novembre de 1869.

⁶⁸ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 23 de juny de 1869.

⁶⁹ “Ressò mont-roigenc” núm. 34, pàg. 13.

⁷⁰ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 23 de juny de 1869.

⁷¹ He trobat aquest rellocter al “Boletín Oficial de la Propiedad Intelectual e Industrial” del 16 de maig de 1887. Diu que era de Reus i inscriu, per 20 anys, una patent de la seva invenció d'un “*reloj de torre de nuevo sistema llamado Reloj universal económico*”. Diu que ho va presentar al Govern Civil de Tarragona el 23 d'abril de 1887. Li van concedir la patent el 7 de maig de 1887.

⁷² “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l'1 de novembre de 1869.

⁷³ Suposo que deuria voler dir “plano”.

⁷⁴ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 21 de juny de 1869.

nova, que llavors estava coberta, per encabir-hi el propi Ajuntament, més les escoles i el mercat.

El 30 d'abril, l'Ajuntament de Mont-roig nomena "*José Grifoll Solé, para guarda municipal del campo y de José Vernet Grau*"⁷⁵, para criado y portero del Ayuntamiento, con el sueldo que disfrutaban los anteriores, que por convenir mejor así a sus intereses particulares, habían presentado la dimisión de sus respectivos cargos...". El 9 de maig "los asociados al Ayuntamiento, mayores contribuyentes, dan su asentimiento a la corporación municipal para tomar a préstamo la cantidad de 1.800 escudos...". La situació econòmica deuria ser prou complicada. El 16 de maig l'Ajuntament notifica que ha fet un "*depósito a la Depositaria de la Excma. Diputación, la equivalencia de los cinco soldados a 600 escudos*"⁷⁶ uno...". Eren molts diners, 7.500 pessetes. Una mica més endavant, veurem que el pressupost municipal (per les despeses ordinàries) serà de 13.055,611 "escudos"⁷⁷, és a dir 32.639,03 pessetes. Així doncs, aquell pagament pels soldats equivalia al 23% del pressupost.

A "La Correspondencia de España", del 2 de maig, en la crònica de la sessió de Les Corts del dia anterior, es reproduïx la intervenció del diputat Francisco Arquiga: "*Como representante de la nación y como cristiano católico... considero que los individuos del clero y los demás fieles que se reúnen en los templos para el ejercicio de las prácticas religiosas, cuando se ocupan de las cosas públicas, lo hacen, no como correligionarios del catolicismo, sino como perturbadores públicos... Pregunto al poder ejecutivo si tiene conocimiento de la cruzada que ha empezado a levantarse en algunas iglesias de Madrid contra la obra de las Cortes Constituyentes...*", El ministre de "Gracia y Justicia", Antonio Romero Ortiz, li contesta: "*El gobierno no podría ver en silencio ni dejar impune ningún atentado, cométalo quien lo cometiere... contra de la soberanía nacional representada por las Cortes Constituyentes... Es un hecho exacto y positivo desgraciadamente que la reacción y los carlistas están conspirando constantemente de un modo abierto y descarado... No hace muchos días se ha levantado en una provincia de España una partida carlista, que perseguida y arrollada, ha sido disuelta después de habersele hecho algunos prisioneros...*". Vull remarcar l'ús de la paraula "*cruzada*" que és com defineix el diputat aquell moviment clerical contra el govern. El ministre esmenta moviments carlins, quan encara queden tres anys per l'inici de la "Tercera Guerra Carlina". En qualsevol cas, acabem de veure que tan sols un mes i mig abans, s'havien detingut a Tortosa un grup de persones "*por sospechas de carlismo...*"⁷⁸, entre les quals hi havia l'excalcalde de Mont-roig Josep Soler Pascual.

El nou president de la Diputació escrivia el 5 de maig: "*He sabido que los Curas-párrocos de algunos pueblos de esta provincia, olvidándose lastimosamente de sus deberes y tomando por pretexto un incidente parlamentario ocurrido en la Asamblea constituyente*"⁷⁹, vierten desde el pulpito palabras altamente ofensivas para el Gobierno... y enteramente contrarias a las máximas sagradas del Evangelio que tienen la misión de explicar... Los sacerdotes que valiéndose del carácter de que se hallan

⁷⁵ Del carrer de Sant Antoni núm. 42 (cens electoral de 1894).

⁷⁶ Aquests 600 "escudos" per 5 soldats feia 3.000 "escudos". Sabem que 1 "escudo" eren 2,5 pessetes (més endavant trobarem el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona", del 7 de juny de 1871, on en una notícia sobre la societat coral mont-roigenca "La Cères" s'esmenta aquesta relació entre les dues monedes). Per la qual cosa, l'Ajuntament de Mont-roig va haver de pagar 7.500 pessetes.

⁷⁷ "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 23 de maig de 1869.

⁷⁸ "El Imparcial. Diario Liberal" del 21 de març de 1869.

⁷⁹ Deu ser aquella intervenció que acabem de citar del diputat Francisco Arquiga.

*revestidos propalen desde el pulpito ideas subversivas contra la Asamblea constituyente, el Poder Ejecutivo o cualquiera de las autoridades legítimamente constituidas, serán entregados inmediatamente a los Tribunales...*⁸⁰. En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 24 de maig, l’arquebisbat de Tarragona i el Bisbat de Barcelona publicaven cartes protestant per aquestes amenaces.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 12 de maig hi trobem: “*Por la inspección administrativa y mercantil de los ferro-carriles de Almansa a Valencia y Tarragona se me denuncia el continuo apedreo que sufren los trenes de viajeros, robos de bridas de sujeción en la unión de los carriles por personas hasta hoy desconocidas...*”. No deixa de ser un fet curiós, que apedreguessin els trens.

A la reunió del 22 de maig de la Diputació, es decideix que aquell hort del rector de Mont-roig s’haurà de vendre: “*En vista del expediente instruido acerca de la conveniencia de que se lleve a efecto la incorporación por el Estado... se acordó... (que) el Comisionado de ventas se incaute de la espresada finca, porque no puede ni debe exceptuarse legalmente de la desamortización, por la circunstancia de ser productiva y no considerarse como de recreo para el Cura-párroco*”⁸¹.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 23 de maig de 1869, hi trobem “*la contribución de Inmuebles, Cultivo y Ganadería*” que correspondrà al 1869-1870. Diu que Mont-roig té una “*riqueza imponible*” de 62.267 “escudos” i també, després de mil afegits i càlculs, li toca pressupostar en la suma de les despeses municipal i provincials, 13.055,611⁸². Tot i que hem vist que el 19 d’octubre de 1868, mig any abans, es prenia la determinació que fos la pesseta la monera oficial, veiem que el “escudo” encara apareixerà en els següents pressupostos. Deuria costar Déu i ajuda fer el canvi a les institucions.

El 23 de maig, l’Ajuntament de Mont-roig demana a la “*Junta de instrucción primaria de la provincia, la correspondiente autorización para el traslado de la escuela pública de niñas al primer piso de la casa Ayuntamiento*”⁸³...”. Finalment, el 30 de maig, pren possessió el regidor Josep Sardà Llaberia⁸⁴.

En el “Boletín...”, del 26 de maig de 1869, l’alcalde de Mont-roig Joan Martí Aguiló anuncia “*la subasta del arriendo de las partes de frutos de la Pobla den Taudell, pertenecientes a los propios de este común, para con su producto cubrir parte de las obligaciones consignadas en el presupuesto municipal del próximo año económico de 1869 a 1870, cuyo tipo de licitación es el de 47 escudos 340 milésimas, producto del último quinquenio. El acto de dicha subasta tendrá lugar en la Plaza pública frente al local de la Iglesia nueva...*”. Veurem en endavant, que les subhastes es feien sempre en aquest indret, a l’actual plaça de mossèn Gaietà Ivern.

⁸⁰ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 5 de maig de 1869.

⁸¹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 4 d’agost de 1869.

⁸² Riudoms: 100.212 / 21.821,322, Cambrils: 80.916 / 17.220,598 i Montbrió: 26.957 / 6.507,802.

⁸³ Llavors l’Ajuntament estava a la cantonada del C/ de la Pica amb la pujada cap al carrer d’Amunt.

⁸⁴ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l’1 de novembre de 1869

El “Boletín...”, del 31 de maig de 1869, publica la quantitat que cada poble ha d’aportar per a les presons del seu partit judicial, que aleshores era el de Reus. A Mont-roig li toquen 255,000 “escudos”⁸⁵.

El “Boletín...”, del 16 de juny de 1869, publica la següent informació del dia anterior: “*Las Cortes han votado la Regencia del General Serrano por 195 votos contra 15*”.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 10 de setembre, publica els acords de la reunió de la Diputació del 16 de juny. Un d’ells diu: “*acordó devolver aprobado al Alcalde de Montroig, el expediente de subasta para el arriendo de la parte de frutos de la Pobla den Taudell, que resultó adjudicado a D. José Mestre y Bargalló por la cantidad de 72 escudos, obligándole a prestar fianza*”.

Hi deuria haver alguns aldarulls a la província, doncs el governador fa publicar al “Boletín...” del 18 de juny : “*Veo con sentimiento que los Sres. Alcaldes de los pueblos de esta provincia no secundan como debieran las repetidas escitaciones que les tengo hechas, para que den parte inmediatamente de la alteración del orden público y aparición de partidas de malhechores...*”. El “Boletín...” del 25 de juny defineix “*la fuerza del ejército permanente para el servicio de la nación en el año económico de 1869 a 1870 se tija en 80.000 hombres*”.

La revolta democràtica que havia expulsat Isabel II del tron d’Espanya, havia sigut a finals de setembre de 1868. S’havien fet diverses eleccions (a diputats a Corts i municipals) i passaven els mesos amb la indefinició del règim que hi havia d’haver. Vèiem que els republicans reclamaven una República, però les forces dominants, els liberals encapçalats per Joan Prim, es delien per una monarquia democràtica, que acceptés els preceptes de la nova Constitució. Calia trobar un rei. Hi va haver diverses opcions i pressions dels grups de poder. Mentre, el general Francisco Serrano era el regent i Joan Prim el cap del govern, amb Sagasta de ministre de Governació. L’almirall Juan Bautista Topete proposava el duc de Montpensier, aquell cunyat d’Isabel II, etern conspirador. També n’era candidat el fill d’Isabel II, el que anys més tard seria Alfons XII. Per sortir de l’atzucac, es va pensar en l’ancià general liberal Baldomero Espartero, que tenia 94 anys, l’heroi de la Primera Guerra Carlina i Regent d’Espanya del 1840 al 1843; no ho va acceptar. Llavors, Joan Prim fou l’encarregat de cercar un candidat entre les monarquies europees: Ferran de Saxonia-Coburgo de Portugal, Leopold de Hohenzollern d’Alemanya... El primer, tampoc no ho va acceptar i el segon, podia provocar un conflicte diplomàtic amb França. Finalment, Joan Prim ho va proposar a Amadeu de Savoia que, en un primer moment, el 4 de febrer de 1869, ho va rebutjar.

L’1 de juliol de 1869, es va aprovar la nova Constitució, de caire liberal, per 214 vots contra 55. Es van abstenir els diputats carlins i els eclesiàstics per no haver de votar la llibertat de cultes.

Al diari “La Discusión. Diario democrático”, del 16 de juliol, hem trobat la primera citació escrita a la premsa sobre el que seria posteriorment anomenat “Casino de Baix”, el dels liberals i republicans: “*Montroig. Casino El Porvenir. Recibidos 80 reales en carta 3 julio de D. F. G. para la suscripción de esa sociedad*”. Algú, d’inicials “D.F.G.”

⁸⁵ Riudoms: 327,400, Cambrils: 247,400 i Montbrió: 128,400.

feia una subscripció a aquest diari en nom de la societat⁸⁶. Qui deuria ser aquest “D.F.G.”?

Aviat hi haurà un primer intent carlí. El 25 de juliol de 1869, Carles VII es troba a la frontera francesa amb Catalunya, doncs li han assegurat el recolzament de les casernes de Figueres i Pamplona. Però no va aconseguir prou suport, no hi havia gaires recursos d’homes i material, i se’n va tornar a París. Aquell mateix 25 de juliol de 1869 fou nomenat Capità General de Catalunya Gabriel Baldrich, el principal cap de les partides liberals de la Segona Guerra Carlina.

També es produeixen alguns intents d’aixecament a la província de Tarragona. Diu el “Diario de Tarragona” del 2 d’agost: “*Anteanoche (31 de juliol) se tuvo noticia... de que en algún pueblo del partido judicial de Gandesa se había levantado una partida carlista de unos 40 hombres. Con tal motivo salieron inmediatamente para Tortosa el Sr. Gobernador civil y Secretario del Gobierno, llevándose unos 40 guardias civiles, con el fin, se dice, de unir a estos alguna más fuerza y marchar sobre los sublevados... en la parte de Pradell se ha levantado también otra partida capitaneada, según suponen, por el párroco de dicho pueblo...*”. També es van detectar que s’estaven preparant partides al Maestrat.

Al diari “La Época” de Madrid, del 9 d’agost, s’hi esmenta l’actuació d’una partida carlina a Mont-roig: “*Esta madrugada se ha tenido noticia de que ayer en el Manso de Grivells⁸⁷, en el término de Montroig, entre este pueblo y Villanueva de Escornalbou, a las cinco de la tarde se presentó una partida carlista compuesta de 40 hombres y un cabecilla, perfectamente armados y equipados, llevando boinas y aquel montado...*”. També el diari “El Imparcial”, de Madrid, del 14 d’agost, deia que “*un testigo ocular*” havia vist el diumenge anterior (el 8 d’agost) “*una partida carlista en las inmediaciones de Montroig; llevaba una vanguardia de cuatro hombres, los que hicieron fuego contra la persona que nos refiere lo sucedido, ocasionándole una herida muy leve en el pie...*”. Afegia: “*Se decía ayer que ha aparecido una partida en Tarragona capitaneada por un cura párroco...*”. El “Diario de Tarragona” del 10 d’agost continua la informació sobre aquest fet: “*La aparición de la partida carlista en la parte de Montroig... produjo la salida de Reus hacia aquella población de una compañía de Luchana, y se asegura que también le seguiría, en caso necesario otra compañía de Voluntarios de la Libertad. La misma noticia produjo también alguna alarma en la parte de Montblanch, tomando disposiciones preventivas los Voluntarios de aquel territorio...*”. No deixa de ser curiós que sigui Mont-roig un dels primers indrets on resorgeix una partida carlina, a més dels citats “*un poble del partit judicial de Gandesa*” i Pradell. Potser fos conseqüència d’aquella gran manifestació republicana del 29 de novembre anterior.

La “Gaceta de Madrid”⁸⁸, del 13 d’agost de 1869, publicava l’exposició sobre el nou “*impost personal*”, que s’havia aprovat el dia anterior. Aquest, venia a substituir l’anterior “*impost de consums*” creat el 1845. Aquest, un cop passat el “Sexenni democràtic” (1868-1874), va tornar a existir fins al 1920. L’impost de consums era

⁸⁶ Dèiem que les primeres notícies que tenim d’aquesta societat eren del 1863, d’un reglament aprovat pel governador el 23 de març de 1863 i que es pot consultar a l’Arxiu Històric de Tarragona.

⁸⁷ Ferran Jové Hortonedà, en el seu llibre “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (pàg. 279) reproduïx la mateixa citació tot dient que aquell mas “*a hores d’ara no l’hem sentit a cap dels nostre informadors...*”.

⁸⁸ Era el “Boletín Oficial del Estado” (BOE) de l’època.

rebutjat a bastament, doncs gravava els bens de primera necessitat, aliments, begudes... Era una mena d' "IVA." actual. Va generar molts aldarulls. Fou substituït per un altre que gravava progressivament les rendes urbanes i que requeia principalment en les classes benestants. Deia la "Gaceta de Madrid": *"No es exclusiva de España la ocultación sistemática de la riqueza; pero sí debe reconocerse que nuestra Administración, comparada con la de otras naciones, procede con demasiada lenidad respecto a este punto; y si esta línea de conducta puede ser tolerable para determinadas contribuciones, no debe serlo con relación al impuesto personal, en el que las ocultaciones son imposibles o muy difíciles para unos contribuyentes, y extremadamente fáciles para otros..."*. Malgrat tot, es reconeixia les circumstàncies del moment històric: *"Esas dificultades hay que agregar otras de índole especial debidas a la situación en que nuestro país se halla, pues los enemigos de la revolución y de las libertades políticas no perdonan... por reprobado que sea... mantener en estado de intranquilidad y de alarma..."*.

"La Esperanza. Periódico monárquico" de clara tendència carlina, del 14 d'agost de 1869, deia: *"Asegúrase que D. Carlos de Borbón se encuentra en un caserío inmediato a San Juan de Luz (País basc francès), muy preparado y provisto de gran uniforme, como la mayor parte de los jefes carlistas que allí se encuentran..."*. A més, també es feia ressò d'aquella partida carlina dels voltants de Mont-roig. Trobem un altre intent de revolta carlina el 24 d'agost de 1869: *"Se recibió la noticia de haberse levantado partidas carlistas en la Mancha, y este movimiento fue secundado después en Castilla la Vieja, Aragón, Cataluña y Valencia; pero mal armados, mal dirigidos y con escaso séquito, los carlistas sucumbieron casi sin pelear. No obstante, algunos de sus jefes pagaron con la vida su temeridad o su obediencia. El Gobierno, justo es confesarlo, se mostró clemente con los vencidos, y solo afeó su triunfo con el fusilamiento inicuo de nueve infelices cogidos en el bosque de la Cartuja de Montealegre⁸⁹ (Cataluña), muertos sin forma alguna de proceso y sin darles tiempo para recibir los auxilios espirituales. Este acto innecesario de crueldad, cometido el 15 de agosto, levantó un grito de reprobación en España y fuera de ella..."⁹⁰*. Tots aquests casos, són antecedents del que seria, gairebé tres anys després, la Tercera Guerra Carlina (1872-1876)⁹¹.

En el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona", del 13 de setembre, s'esmenta que l'assignació feta a la província és de 279.470 "escudos". Un cop fet el repartiment per pobles (període 1869-1870), a Mont-roig li assignen un "*cupo para el Tesoro*" 2.701,935 "escudos" i es genera un total general a repartir de 4.441,399, que suposava un 30% de les despeses municipals⁹². Havien de constituir-se, per cada poble, "*las Juntas repartidoras para que estas se ocupasen... en los trabajos preliminares que han de servir de base a la formación del repartimiento individual...*". En les consideracions posteriors, que permeten entendre com és repartia, trobem especificat quins eren els jornals que es pagaven als pagesos. *"Entre todos merece consideración especial la clase jornalera y a fin de que la justicia se hermane con los escasos recursos de que aquella dispone, las Juntas repartidoras deben tener presente que el precio de los jornales*

⁸⁹ Prop de Tiana (Maresme).

⁹⁰ "Almanaque del Diario de Barcelona del 1870", pàg. 29.

⁹¹ Pels fets rellevants de la Tercera Guerra Carlina, a més de molts diversos textos que seran citats, m'he basat principalment en el llibre: "El tercer carlisme a les comarques meridionals de Catalunya. 1872-1876" de Robert Vallverdú (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997).

⁹² Riudoms: 3.978,450 / 6.325,7324 / 25, Cambrils: 3.282,146 / 4.975,077 / 18 i Montbrió: 1.157,524 / 1.901,877 / 30.

varía según las estaciones y la clase de trabajo que en cada una requiere el cultivo de la tierra.... Conviene que las Juntas repartidoras establezcan una escala de las diferentes clases de jornales que se paguen en el pueblo; y dentro de cada clase buscar el término medio por las cuatro estaciones del año del precio de cada jornal. Es decir que si en el invierno se pagan a 5 reales; en la primavera a 7; en el estío a 10 y en el otoño a 8, la suma de estos cuatro tipos que asciende a 30 reales, dividida entre 4, nos dará el término medio del haber diario del jornalero o sean 7 reales y medio, y si para cubrir el cupo del pueblo son necesarios cinco días, que es a lo más que puede llegar, le corresponderá al jornalero por la contribución de impuesto personal 37 reales y medio al año, cualquiera que sea el número de individuos de que conste su familia...”.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 15 de setembre, publicava: “*En vista del expediente instruido a consecuencia de un acuerdo de la Junta revolucionaria de la villa de Montroig, en el que se declaró de utilidad pública el edificio ruinoso llamado Iglesia nueva para construir las Escuelas de ambos sexos y una pescadería; atendida la utilidad que de la mejora propuesta reportara a aquel vecindario: la Diputación acordó pasar el expediente al Arquitecto provincial, para que constituyéndose en dicha villa practique un reconocimiento del edificio y proceda a la formación del plano, presupuesto y condiciones de las mejoras proyectadas, informando además lo que se le ofrezca y parezca...*”. En el mateix “Boletín...” del 15 de setembre, amb la denominació de “Alcaldía popular de Montroig” s’hi diu: “*No habiéndose presentado los deudores de la contribución territorial que tienen los frutos embargados y depositados a recoger los mismos satisfaciendo débito y costas; se hace público por medio del presente anuncio que el domingo 26 del que cursa tendrá efecto la venta en pública subasta de once a doce de su mañana en la plaza pública de esta villa, frente al local llamado Iglesia nueva...*”.

En el “Diario de Tarragona”, del 17 de setembre de 1869, “El corresponsal” envia una crònica on destaca que el camí carreter de Mont-roig a Reus estava en condicions lamentables: “*Llegué a esta (Mont-roig)... con el objeto de veranear unos días y disfrutar de las dulzuras que ofrece la vida campestre... Nadie diría que en el espacio de cuatro leguas que dista de esta capital (Tarragona) tenga que atravesarse la mitad por un camino de tan malas condiciones que exponga al transeúnte, a cada paso, a un vuelco que le descoyunte o que le cause un siniestro no previsto...*”. I demana fer el necessari per arranjar-la, doncs seria una via important de trànsit pels productes “*que fluyen de Pratdip, Vilanova de Escornalbou, Botarell, Montbrió, Riudecañas, Dosaiguas, Llaberia, Colldejou y Vandellós, sin cortar la benéfica influencia que proporcionaría a otras poblaciones que enlazarían sus caminos con esta importante vía, cuyo fin, la naturaleza del terreno le señala, Tivisa, Ginestar y el Ebro...*”.

Aquest corresponsal també descriu: “*Durante los días 7, 8 y 9 (de setembre) se ha celebrado... la fiesta mayor*⁹³ *con bastante concurrencia y animación a pesar de no haber habido, como en otros años, ni la clásica dulzaina (la gralla), ni los*

⁹³ Recordarem que explicàvem anteriorment que la Festa major es feia dels dies 7 al 9 de setembre, quan a l’actualitat es per Sant Miquel, el 29 del mateix mes. Ens remetiem al text del llibre “L’ermita de la Mare de Déu de la Roca, història d’un símbol (A partir d’un relat de Josep Savall Ferrando)” de Glòria i Josep Maria Savall Solé (Centre d’Estudis Mont-roigencs, Onada Edicions, 2014), pàg. 76 que, referint-se a 1816, deia, resumidament: “*Reunides les autoritats municipal i eclesiàstica, acordaren traslladar processionalment la venerada imatge (de la Mare de Déu de la Roca) al Santuari, fixant la data 8 de setembre en què se celebrava la diada de Sant Miquel, encara que el dia d’aquest Sant sigui el 29. Era pel motiu que el dia 29 cada any s’atopaven en la recol·lecció de la verema...*”.

correspondientes bailes... que constituyen la alegría de la gente menuda y el consumo de las tradicionales Cocas⁹⁴ que al son del tamboril ofrecen los alegres y bulliciosos jóvenes en aras del afecto, de la amistad y del aprecio a las simpáticas morenas que alegran con la viveza de sus ojos azules y de la gallardía y sencillez de sus trajes... La sociedad titulada El Porvenir suplió con dos bailes muy concurridos el vacío que dejaron aquellas diversiones, improvisando en el del día 8 un vasto salón cubierto con toldo y rodeado de verde follaje, con profusión de luces y amenizado con la orquesta del acreditado Maestro Oliva de Reus, que dejó a todos los concurrentes muy satisfechos de los desvelos de la juventud en pro de la educación y de las buenas costumbres de este pueblo, que diez años atrás no contaba con elemento alguno para estas funciones, puesto que esa fruta poco menos que vedada, movería las lindas parejas al compás armonioso de las escogidas piezas que consumieron el tiempo hasta la madrugada del siguiente día. Finalizóse la fiesta con la romería a la Virgen de la Roca, sin que hubiese que lamentar ningún desmán ni acto por el cual tuvieran que intervenir las autoridades, que tan celosas se muestran por el orden público, como por el respeto debido a la propiedad que tan mal parada se hallaba en las situaciones pasadas...”. Cal remarcar que esmenta aquella societat “El Porvenir”, de caire liberal i republicà. Sembla que l’ambient festiu era escàs, no tenia la brillantor d’altres anys.

El 20 de setembre, a Tarragona, una multitud republicana enfervorida va matar al governador de la província de Tarragona Raimundo Reyes García. Escriu el “Diario de Tarragona”, del 22 de setembre: *“El crimen se perpetró al querer detener el celoso señor de Reyes al que había prorrumpido en gritos contra la Constitución del Estado, entonces fue cuando una turba desenfrenada le maltrató e hirió gravemente; viéndose después el repugnante espectáculo de arrastrar su cuerpo exánime hasta el muelle donde, como dijimos, fue recogido el cadáver por la fuerza de carabineros que salió de la casilla allí situada... El partido republicano se dispone a lanzarse dentro de muy poco tiempo, dentro de un brevísimo plazo, al terreno de la fuerza. Se nos asegura que, en sus clubs, en sus reuniones de todas clases se despliega una actividad febril y calenturienta para dar la batalla con las mayores probabilidades de éxito...”*. S’albiraven aires de revolta pels republicans federalistes. El “Almanaque del Diario de Barcelona del 1870” concreta aquell fet: *“El gobernador interino de Tarragona fue bárbara y cruelmente asesinado en el acto de oponerse a una manifestación republicana so pretexto de festejar la entrada del general Pierrad...”⁹⁵*.

Blas Pierrad era un vell general liberal progressista de 57 anys que havia estat company dels “pronunciamientos” de Joan Prim. A l’esclatar la “Gloriosa” va entrar a Espanya per l’Empordà on va crear una junta revolucionària. Aleshores, es va unir al partit Republicà Democràtic Federal i fou diputat per Ronda (Màlaga) el 1869. Donat que no es va oposar als fets de Tarragona, acabaria empresonat al castell de Montjuic, d’on va sortir al ser elegit diputat per Barcelona el 1871⁹⁶.

El crim de Tarragona no fou l’únic. El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 22 de setembre, deia: *“Apenas ha transcurrido un año desde que en las playas de Cádiz resonó el grito mágico de libertad y justicia, y ya ha visto España llena de horror*

⁹⁴ Vegeu el text “Ball de coques, d’altres balls i castells (en diaris antics)” del llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 417.

⁹⁵ Pàg. 30.

⁹⁶ Fou reelegit per La Carolina (Jaén) l’agost de 1872, però va morir poc després, el 29 de setembre, a Saragossa.

y escándalo que dos representantes del Gobierno en las provincias han muerto villanamente asesinados. El Gobernador de Burgos murió debajo de las sagradas bóvedas de una Catedral a manos de unos fanáticos que le asesinaron y arrastraron al grito de ¡Viva la religión! El Secretario del Gobierno de Tarragona ha muerto cumpliendo con su deber en las calles, debajo de un pendón republicano, en presencia de un Teniente General del Ejército (Blas Pierrad) que también se titula republicano, y a manos de una turba fanática que... ha arrastrado a la desgraciada víctima al grito de ¡Viva la República Federal!”. Dos morts de diferents signe venien a complicar, encara més, la vida política. Era tan sol un mes després de la finalització d'aquell intent de revolta carlina.

Aquests fets de Tarragona van ser l'espurna d'una insurrecció republicana federalista que va encendre Barcelona la nit del 25 de setembre de 1869: “A causa de ese atentado, las autoridades ordenaron el desarme de la milicia de aquella ciudad, al que siguió el de la de Tortosa, el de la de Barcelona y más tarde el de todos los puntos donde se consideró a la milicia poco afecta al Gobierno. El día 25 de septiembre, al procederse el desarme de la milicia de Barcelona, formáronse barricadas, hubo resistencia, aunque escasa, y resultaron algunos muertos así de tropa como de los sublevados. Restablecióse el orden a las pocas horas; pero aquella corta lucha parece que fue la señal del levantamiento de los federalistas...”⁹⁷. Es va estendre per Catalunya, València, Aragó i Andalusia. La manca de coordinació, però, va dur al seu fracàs.

Sobre aquell assassinat del governador de Tarragona, el diari “La Iberia. Diario Liberal”, de Madrid, va publicar una extensa crònica del judici, que es va fer uns nou mesos després, el 7 de maig de 1870⁹⁸. Segons el document del jutjat hi va haver 41 acusats, un era aquell tinent general Blas Pierrad. Entre els 40 restants⁹⁹, un mont-roig: “Francisco Rovira y Alsina (a) el Chato Pudén, natural de Montroig y de esta vecindad (Tarragona), de sesenta y ocho años, casado y con tres hijos, carbonero, con tienda abierta, de conducta dudosa, no sabe leer y escribir, ha sido reducido a prisión y no es reincidente”¹⁰⁰. S'explica a “La Iberia” que, el 19 de setembre, hi havia una reunió

⁹⁷ “Almanaque del Diario de Barcelona del 1870”, pàg. 30..

⁹⁸ “La Iberia” dies 18, 19, 20, 21, 22, 24, 26, 28 i 29 de maig de 1870.

⁹⁹ Aquests 40, per l'ordre que són esmentats: Josep Gallart Rebull (del Perelló), Francesc Montserrat Baldiri, dit Rata, (Reus), Bartomeu Biosca Puig (Freginals), Joan Solé Rosselló (Tarragona), Josep Solé Salvadó (Tarragona), Joan Cabré Pallarès (Tarragona), Víctor Camell Bosch, dit de la Tabanca (Tarragona), Miquel Vilella Salvadó, dit Rapinyo (Alforja), Jaume Puso Torrellas, dit Prusi (Tarragona), Josep Esquerrà Hortonedà (Tarragona), Josep Fosch Balander, dit la Bruixa (Besseit), Manuel Carbonell Jiménez, dit Terremoto (Reus), Rafael Miracle Pellicer (Valls), Josep Esteve Llauredó, dit Taconyo (Tarragona), Sebastià Soler Mercadé (Tarragona), Simó Cerveró Camps (Montserrat, *possiblement Montserrat d'Alcalà de València*), Teodoro Casola Pons (Tarragona), Antoni Soronellas Pubill (Tarragona), Francesc Rovira Alsina (Mont-roig), Ramon Segura (Porquerises, *pertany a Argençola*), Antoni Cerveró Alemany (Montserrat, *possiblement Montserrat d'Alcalà de València*), Ramon Vives Farriol (Vila-seca), Josep Amat Martí, dit Cols (Torredembarra), Francesc Adsarias Babot, dit el Tito (Tarragona), Sebastià Salesas Roca (Valls), Jaume Farran Sans (l'Espluga de Francolí), Gaspar Mir Masig (Tarragona), Pau Torrens Saleses (Vallmoll), Don Martín Rius Ballestreri (Tarragona), Don Antoni Maria Martell Altadill (Corbera), Joaquim Margarolas Roig (Tarragona), Joan Virgili Sendra (Tarragona), Salvador Cortada Gatuellas (Tarragona), Francesc Vidal Rabasa (la Secuita), Felicià Riambau Sanabra (Tarragona), Josep Tarragó Domenech (Pinell de Brai), Pere Salvat Rom (Barcelona), Joaquim Climent Cerveró (Montserrat, *possiblement Montserrat d'Alcalà de València*), Salvador García Segura (Tarragona) i Eduard Alomà Gatell (Tarragona). Es curiós que n'hi ha dos d'aquests que els qualifica amb el “Don”, són: Don Martín Rius Ballestreri (“comerciante”) i Don Antoni Maria Martell Altadill (“agrimensor y empleado en la Diputación”).

¹⁰⁰ “La Iberia” del 18 de maig de 1870.

a Tortosa dels republicans federals on hi va assistir Blas Pierrad. Varis dels representants republicans de la ciutat de Tarragona el van convidar que hi anés a l'endemà. L'anirien a rebre a l'estació del tren. Cap a quarts de cinc, el grup de republicans es dirigien a l'estació, per la Rambla Nova, i al passar per davant de la caserna dels Voluntaris de la Llibertat, s'hi van afegir un grup d'aquests. Anaven amb una bandera roja on s'hi deia "República federal". També va anar a l'estació aquell governador en funcions Raimundo Reyes García amb la intenció de vetllar per l'ordre constitucional. Només arribar, va donar ordre de fer retirar aquella bandera. Això va coincidir amb l'arribada del tren, on Rafael Miracle Pellicer, que acompanyava Blas Pierrad, cridava "Visca la República Federal!". Enmig de l'enrenou, es va organitzar una caravana que pujant pel carrer Apodaca continuaria pel de la Unió. Aquell governador i alguns policies es van situar a la "plaza de la Media Luna" (actual plaça del general Prim) per impedir-ne el pas. El tinent general, Blas Pierrad, dirigint-se al governador en funcions, li va dir que tenien tot el dret de manifestar-se. Però aquell, va ordenar barrar el pas i reprimir-los. Llavors es va organitzar el sidral. Aquell governador en funcions va treure un revòlver i ràpidament el van envoltar pegant-li per tot arreu. Un d'aquells, "el Rata", li va clavar una ganivetada. Refugiat en el portal d'una casa, van continuar els cops i alguna ganivetada més. Finalment, el van arrossegar cap al carrer i se'l van endur avall amb la intenció de llençar-lo al port. Cosa que van impedir els carrabiners de la caserna d'allà.

Segons el document del judici, aquell mont-rogenic Francesc Rovira Alsina, el "Xato Pudén", "*fue otro de los que arrojaban piedras y golpeaba al secretario en la cabeza*"¹⁰¹. En la resolució final queda englobat amb el gruix dels que seran absolts, doncs, "*si bien aparecen cargos contra los mismos, son de tal naturaleza que no pueden apreciarse bastantes en rigor legal para fundarse la imposición de la pena que, correspondiente a los mismos, en el caso de haberse robustecido, se les habría de condenar...*"¹⁰².

Les principals condemnes són per "*José Gallart y Rebull, Francisco Monserrat y Baldiri (a) Rata y Bartolomé Biosca y Puig, en el concepto de autores materiales... a la pena de muerte que se ejecutará en garrote sobre un tablado en el lugar de esta ciudad destinado al efecto, verificándose de día, y en uno que no sea feriado, con la publicidad debida, siendo conducidos al patíbulo con ropa negra y sobre una caballería... A Juan Solé Roselló, José Solé Salvadó, Juan Cabré Pallares, Víctor Camell y Bosch y Manuel Carbonell Jiménez (a) Terremoto... a la pena de cadena perpetua... debiendo preceder en la marcha a los reos de pena capital conducidos también en una caballería suficientemente asegurados hasta el lugar de la ejecución, colocándoles en un asiento sobre el cadalso, permaneciendo en él mientras se ejecuten aquellas penas asidos a un madero por una argolla que se les pondrá al cuello... a Miguel Vilella Salvadó (a) Rampiño, Jaime Puso Torrellas, titulado Prusi y José Esquerrá Hortonedá (a) Izquierdo... a veinte años a cada uno... y a José Fosch Balandes (a) Bruja... a doce años... Don Blas Pierrad y Alceda, y a don Rafael Miracle y Pellicer, en el concepto de cómplices de dicho delito ... a la pena de ocho años de prisión mayor y suspensión de todo cargo y derecho político durante el tiempo de la condena, que en cuanto se refiere a dicho teniente general don Blas Pierrad no se llevará a efecto hasta que autorice su ejecución el cuerpo a que pertenece... José Esteve Llauradó (a) Tacoño, en atención al estado en que se halla, a recluírsele en uno de los establecimientos destinados a los que*

¹⁰¹ "La Iberia" del 24 de maig de 1870.

¹⁰² "La Iberia" del 28 de maig de 1870.

padecen la enajenación mental que sufre, y del que no podrá salir sin la competente autorización...”.

Com a conseqüència dels aldarulls i revoltes que van portar aquells fets de Tarragona i Barcelona, el 7 d'octubre el capità general de Catalunya, Eugenio de Gaminde, va decretar l'estat de guerra¹⁰³. El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 13 d'octubre, publicava: *“Presentado a indulto y entregado sus armas 1.800 hombres en la provincia de Tarragona, 2.000 de la de Gerona, 600 del Valles y 600 de la de Lérida, que componían el grueso de las partidas sublevadas en el territorio de este distrito militar, como asimismo un gran número de las de... Chic de las Barraquetas¹⁰⁴ y hallándose el resto de las de Lérida en fuga para Francia, perseguidas activamente...”*. En el del 18 d'octubre podem llegir una notícia del dia anterior: *“A las cuatro y cuarenta y cinco minutos de esta tarde ha sido vencida la insurrección de Valencia. Los individuos del llamado Directorio, los Alcaldes y Jefes, se han escondido. Las armas tiradas a la calle. En Madrid y resto de la Península, completa tranquilidad. Lo que se anuncia al público para satisfacción de todos los buenos liberales y ciudadanos honrados”*. La revolta republicana federalista havia fracassat.

En aquest mateix “Boletín...” també hi ha una ordre del 12 d'octubre on es mana que es formi a Catalunya un batalló de 1.000 homes per destinar-lo a la guerra de Cuba.

La revolta dels republicans federals va despertar un altre cop la possibilitat d'un nou intent dels carlins. Aquests, es van conxorzar per reprendre les accions el 19 d'octubre, però el fracàs dels republicans va esvair aital possibilitat. Com a conseqüència de la insurrecció republicana, el governador de Tarragona, José Lagunero, feia publicar el 19 d'octubre: *“Ordeno y mando. En el preciso término de veinte y cuatro horas, a contar desde la publicación de este bando, se entregarán todas las armas blancas o de fuego, que, por cualquier concepto, existan en poder de particulares, tengan o no autorización para su uso”*¹⁰⁵.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, de l'1 de novembre de 1869, publicava sobre Mont-roig el *“Extracto de los acuerdos más importantes tomados por el Ayuntamiento de esta villa en los seis primeros meses del presente año”* (de gener a juny de 1869). Els punts més interessants els hem anat trobant anteriorment en la seva data corresponent.

Al de l'1 de desembre de 1869, hi trobem un acord de la Diputació on s'acorda pagar a Salvador Aragonès Bargalló¹⁰⁶, la quantitat de 8 “escudos” mensuals pel lloguer de la casa que va ocupar la guàrdia rural de Mont-roig.

¹⁰³ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 10 d'octubre de 1869.

¹⁰⁴ Joan Martí Torres, dit “Xic de les Barraquetes”, era el cap d'una partida republicana. Posteriorment, va participar a la “Gloriosa revolución de septiembre” de 1868 i fou diputat a Corts els anys 1872 i 1893, sempre en el grup republicà.

¹⁰⁵ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 20 d'octubre de 1869.

¹⁰⁶ Del carrer Major (cens electoral de 1868).